

Lessen voor het vervolg op de eerste Nonna-proeftuinen in de regio Nijmegen

Nonna gaat samenwonen in de wijk

Leergeschiedenis 2022-2024

Mei 2025

Nonna

Inhoudsopgave

Voorwoord	Een reisverslag over nieuwe paden	p.3
Samenvatting	Nonna-aanpak van het thema Goed wonen	p.4
Voorgeschiedenis	Goed wonen is een pioniersthema voor de V&V-sector	p.6
Aanleiding	De V&V-sector is op zoek naar haar bredere maatschappelijke opgave	p.7
Doelen	Bijdragen aan wonen met gemeenschapskracht en verkennen in de praktijk	p.8
Drijvers	Welke aanjagers droegen bij aan de totstandkoming van Nonna-pilots?	p.11
Steunende en remmende voorwaarden	Nader toegelicht met quotes vanuit de praktijkvoering	p.12
Geboekte resultaten	De successen per proeftuin	p.15
Praktijklessen voor succesvolle aanpak	In 10 thema's	p.18
Inzichten	In verdergaande mogelijkheden voor bouwen gemeenschappen	p.22
Handvatten	Voor het vervolg	p.27
Slotwoord	Een reiskoffer vol ervaringen	p.30

Voorwoord

Een reisverslag over nieuwe paden

Toen we ruim twee jaar geleden binnen Netwerk Nonna startten met Goed wonen wisten we één ding zeker: als we ouderenzorg ook in de toekomst toegankelijk en menswaardig willen houden, moeten we het anders doen. Niet alleen binnen de muren van onze organisaties, maar juist daarbuiten — in de buurt, tussen mensen, oud, jong, vitaal en minder vitaal.

In de zes proeftuinen van 'Goed wonen' is de afgelopen jaren geëxperimenteerd, geleerd, gezocht en vooral: gebouwd. Aan bloeiende netwerken, nieuwe vormen van wonen en aan vertrouwen in de kracht van gemeenschappen.

Deze leergeschiedenis – en eerder al de film *Zoeken naar gemeenschapskracht* – vertelt niet alleen wat dat heeft opgeleverd, maar ook wat het vraagt. Van professionals, bewoners, beleidsmakers en bestuurders. Het is geen succesverhaal in de klassieke zin. Maar eerder een reisverslag van mensen die met overtuiging en vallen-en-opstaan nieuwe paden bewandelen.

We hopen dat dit document inspireert, uitdaagt én uitnodigt om mee te doen in de volgende fase van Goed wonen. Want als er één ding duidelijk is geworden, is het dit: beweging begint bij mensen die zeggen:

'Dat wil ik weleens proberen'.

Veel leesplezier!

Namens alle Nonna-bestuurders,
Angela Jansen en Saskia Ermers

Samenvatting

Nonna-aanpak van het thema Goed wonen

We zetten ons in voor het toekomstbeeld van wonen met gemeenschapskracht, om mensen in staat te stellen langer zelfstandig thuis te kunnen blijven wonen.

Transitieaanpak

We hanteren een mix van visie- en agendaontwikkeling, coalities bouwen (tussen V&V-organisaties en alle relevante maatschappelijke partners), experimenteren en (actie)leren in de praktijk en systeemveranderingen (o.a. organisatorische en financiële condities, regelgeving, etc.)

Vertrekpunt

De V&V-organisaties zetten hun assets (expertise, menskracht, gebouwen en voorzieningen, reputatie en netwerken etc.) in wijken in om gemeenschapskracht te helpen ontstaan – ook al is er in de huidige systematiek geen financieringstitel voor V&V-organisaties.

Nonna-insteek

We brengen actieleren in de praktijk. Inmiddels zijn zes pilots afgerond (leergeschiedenis beschikbaar) en een nieuwe proeftuin voor integrale realisatie is gestart (in Beneden-Leeuwen).

Nodig

We maken ons sterk voor langjarige financiering voor: een expertteam met een aanjager Wonen met zorg, om alle Nonna-partners te ondersteunen bij het ontwikkelen van hun maatschappelijke bijdrage en het vermaatschappelijken van de genoemde assets in het 'Bouwen van Gemeenschappen'.

Transitiepaden

Op de volgende transitiepaden ontwikkelen Nonna-partners projecten en activiteiten.

In dialoog met maatschappij en beleid

- Regionale en lokale visieontwikkeling rond ouder worden.
- Aanjagen en voeren van de maatschappelijke dialoog.

Wonen met gemeenschapszorg

- Ontwikkelen van nieuwe concepten wonen met gemeenschapszorg.
- Opbouwen van een sociale infrastructuur voor langer thuis wonen.

Wijkinfrastructuur

- Gericht investeren in gemeenschapskracht en in kerninterventies zoals ontmoetingsplekken.
- Daadwerkelijk ondersteunen ('hosten') van bewonersinitiatieven.

Transformatie van verpleeghuizen

- Ontwikkelen van additionele functies voor verpleeghuislocaties.
- Integrale locatieontwikkeling gericht op het bouwen van gemeenschappen.

Verkrijgen van systemische steun

- Beïnvloeden van gemeenten en zorgfinanciers gericht op faciliterende systemische condities en passende financiering.

Voorgeschiedenis:

Goed wonen pioniersthema voor V&V-sector

In 2022 is Netwerk Nonna (van 13 V&V-organisaties in de regio Nijmegen) begonnen met haar programmatische activiteiten op drie thema's:

1. Fijn werken
2. Slim samenwerken en
3. Goed wonen

Dit derde thema lag voor sommige Nonna-partners (ook letterlijk) wat verder van huis. De vraag was: wat kunnen wij als V&V-organisaties toevoegen aan alle activiteiten die al plaatsvinden in de wijken en in de fase voordat zorg moet worden verleend?

De ideeën en visies hierover liepen uiteen, de ervaringen ook. Slechts een beperkt aantal van de Nonna-partners leverde zorg in de wijk. Toch wilden alle Nonna-partners verkennen wat mogelijk de toegevoegde waarde zou kunnen zijn van een meer actieve bijdrage in de maatschappelijke omgeving.

Om die reden werd een zestal pilots gestart waar een beperkt aantal Nonna-partners actief aan deelnam. Voor deze geselecteerde pilots was al drive, energie en steun bij de deelnemende V&V-organisaties. Inmiddels na ongeveer 2,5 jaar in de uitvoering, zijn deze Nonna-pilots rond Goed wonen afgerond. De initiatieven op deze locaties zijn daarmee niet al klaar of verduur-

zaamd, maar de directe Nonna-steun stopt. Het Nonna-programma en ook deze projecten evolueren echter door.

Deze leergeschiedenis is een praktijkverslag dat is opgesteld door het Nonna-programmateam met input van de betrokken projectleiders, en aangevuld met inzichten vanuit de Nonna-bestuurders (onder andere tijdens de AB-bijeenkomsten). Het is geen eenmalig verslag, maar een onderdeel van een groeiende ervaringsbasis ('body-of-knowledge') van het Nonna-programma op het thema Goed wonen.

Leergeschiedenis met lessen voor alle betrokkenen

Deze leergeschiedenis bevat de lessen die de afgelopen periode zijn opgebouwd. Ze zullen worden gebruikt door de betreffende pilotprojecten zelf, en ook worden ingebouwd in het vervolgprogramma van Nonna voor Goed wonen.

Daarnaast publiceren we deze lessen via interactieve pdf's, en komen ze beschikbaar op de Nonna-website (het digitale venster van het Nonna-programma). Op www.projecten.netwerknonna.nl/ zijn ook alle afzonderlijke projecten terug te vinden. Zodat ook andere betrokken regionale partijen en landelijke netwerken voort kunnen bouwen op deze lessen.

Aanleiding:

V&V-sector en de bredere maatschappelijke opgave

De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat de huidige inrichting, financiering en bemensing van de zorg (ook voor ouderen) niet meer duurzaam volhoudbaar is.

We staan in Nederland voor diverse grote maatschappelijke opgaven, waaronder die van de voortgaande vergrijzing.

Het Nonna netwerk (van 13 V&V-organisaties in de regio Nijmegen) wil vanuit een bredere maatschappelijke verantwoordelijkheid en interessezone kijken naar deze opgave.

“Hoe kunnen we als vergrijzende samenleving het betekenisvol ouder worden van mensen bevorderen in alle levensdomeinen, op een manier die mensgericht, economisch volhoudbaar, maatschappelijk ingebed en duurzaam is? En welke nieuwe – bredere – rol kunnen de V&V-organisaties van Nonna in deze transitie spelen?”

In de periode 2022-2024 is Nonna daarom van start gegaan met een zestal pilots om *in de praktijk* te

verkennen wat deze bredere rol zou kunnen zijn, zodanig dat die aansluit bij de huidige kerntaken, ambitie en mogelijkheden van de V&V-organisaties. Maar ook inzicht gevend in welke stappen de Nonna-organisaties zouden kunnen zetten in het verder verkennen van een mogelijke nieuwe rol in de maatschappelijke omgeving.

Dit vormt een uitdagende opgave. Alle maatschappelijke actoren – van burgers tot overheden en zorgfinanciers – verwachten een bijdrage ook van de V&V-sector op dit gebied. Maar (structurele) financiering hiervoor ligt voor de V&V-sector nog niet in het verschiet.

Toch is het Nonna-programma de uitdaging aangegaan. Vanuit de overtuiging dat de transitie in de zorg ook van V&V-organisaties vraagt om nieuwe wegen en rollen te verkennen.

Doelen:

bijdragen aan en verkennen van wonen met gemeenschapskracht

In 2022 is een ontwikkel- en selectieproces gestart dat zes pilots opleverde op het gebied van wonen en zorg in de wijk. Deze zijn in het voorjaar 2023 gecontracteerd en in uitvoering genomen. In de periode 2023-2024 heeft Nonna met steun van het Zorgkantoor VGZ en vanuit het WOZO-programma deze zes uiteenlopende pilots verder ontwikkeld, gefinancierd en ondersteund.

Het gaat om zes proeftuinen (zie p.9 en p.10) die ieder een eigen (locatiespecifieke) aanpak kozen om de V&V-bijdrage voor wonen met gemeenschapskracht te verkennen en in de praktijk te realiseren.

Door de transitiekundige insteek was het programma (naast het concreet realiseren van doelen en actieleren) ook bedoeld om doel en richting te zoeken. Wat kunnen V&V-organisaties mogelijk bijdragen aan wonen met gemeenschapskracht? Welke thema's komen er dan op en welke opgaven spelen er bij die thema's?

Een verdere algemene typering van deze pilotprojecten:

- De Goed wonen-pilots zijn experimenteel voor de V&V-sector. Ze zijn gericht op het realiseren van concrete projecten en vervolgens op het verbreden

daarvan, en tegelijkertijd zijn ze ook nog vaak doel en richting zoekend.

- Alle pilots zijn gericht op het directer betrekken van bewoners en burgers (Odensehuis – één van de zes pilots is al een volledig eigen initiatief van burgers).
- Alle ontwikkelen domeinoverstijgend werken (van V&V-organisaties met partners uit diverse domeinen, zoals bewoners zelf, welzijnsorganisaties, woningcorporaties, etc.).
- Ze vallen allemaal buiten de reguliere kernfinanciering van de Nonna-partners (Wlz) en bevinden zich meer in andere domeinen als Wmo.
- Thuiszorgtechnologie/domotica speelt in drie projecten een (nog bescheiden) rol.

Proeftuin	Zorgaanbieder	Titel & Doelstellingen
Dekkerswald	ZZG zorggroep	• Opzetten van een zorgzame wijk • Van zorgterrein naar inclusieve samenleving met nieuwe vormen van formele en informele zorg en ondersteuning. • Het ontwikkelen van community-careconcepten en deze implementeren • Het versterken van sociale infrastructuur en inzet van wijkverpleging. • Leren over integrale bekostiging en verschillende vormen van financiering m.b.t. tot bovenstaande arrangementen (bv. met inzet effectencalculator als methode).
Griffioen	ZZG zorggroep	• Samen Vitaal Oud worden • Realisatie van langer thuis door meer aandacht voor gemeenschapszorg, preventie en voorzorg. • Community-careconcepten ontwikkelen en deze implementeren. • Het versterken van sociale infrastructuur en inzet van wijkverpleging en samenwerking met wonen. • Vormgeven van domeinoverstijgende samenwerking met passende governancestructuur en bekostiging. • Leren over communitybuilding in de wijk en schaalbaarheid naar andere plekken in de regio.
Agnetenhof	De Waalboog	• Woonzorghuis in verbinding met de wijk • Leren over nieuwe vormen van samenspel van de organisatie in de wijk die meerwaarde oplevert voor inwoners en actoren binnen De Waalboog en andere organisaties/actoren in de wijk. • Het bouwen van een woonzorghuis (woonconcept) en deze in verbinding met de wijk brengen (community care), o.a. door het versterken van een sociale infrastructuur. • Leren hoe vanuit het principe van wederkerigheid tot nieuwe structuren en vormen van samenwerking te komen. • Leren over integrale bekostiging.

Proeftuin	Zorgaanbieder	Titel & Doelstellingen
Odensehuis	Odensehuis	• Ondersteuning en versterking sociale infrastructuur • Versterking van sociale infrastructuur t.b.v. burgerinitiatief (Odensehuis is een burgerinitiatief voor jong dementerenden). • Eigentijdse respijtzorg mogelijk maken om de kracht van mantelzorg te behouden. • Realiseren van zorgpreventie. • Het ontwikkelen van een houdbare duurzame maatschappelijke businesscase die ook opschaalbaar is naar andere burgerinitiatieven. • Kennisverspreiding naar en ondersteuning van andere burgerinitiatiefnemers.
St. Barbara	St. Barbara	• Samen Vitaal Oud worden • Communitybuilding in een dorp/inclusieve buurt waarbij zorg dichtbij is georganiseerd: samenredzaamheid • Bevorderen doorstroom woningmarkt; mensen kunnen in het dorp zorg en ondersteuning ontvangen.
Vlierestraat	OBG	• Uitbreiding van VPT-appartementen (nieuwbouw) en community care realiseren • Realisatie uitbreiding VPT-capaciteit (woonconcept). • Leren hoe nieuwbouw kan bijdragen aan de realisatie van een huiskamer in de buurt en daarmee bijdraagt aan sociale cohesie en langer wonen in de eigen omgeving. • Leren wat werkzame ingrediënten zijn voor opschaling in de regio. • Ontwikkelen van een aanpak voor duurzame maatschappelijke businesscase.

Drijvers:

voor de totstandkoming van Nonna-pilots

Bij de totstandkoming van deze zes Nonna-pilot-projecten speelden verschillende drijvers (expliciet dan wel impliciet) een rol. Deze aanjagers waren onder meer:

Maatschappelijk leiderschap

Verschiedende Nonna-bestuurders waren al bezig om nieuwe mogelijkheden voor Goed wonen in de praktijk te verkennen. Zij brachten deze projecten of nieuwe ideeën en opties in. Daarmee etaleerden ze maatschappelijk leiderschap, door werk te willen maken van het vóórkomen van zorg – waar het huidige zorgstelsel voor V&V-organisaties geen financieringstitel kent. Het Zorgkantoor accordeerde de inzet van de WOZO-middelen voor deze projecten.

Het Nonna-programma

Het Nonna-programma en de daarvoor beschikbaar gestelde WOZO-middelen vanuit het Zorgkantoor verschaften de gelegenheid en de (financiële) mogelijkheden om nieuwe opties voor Goed wonen in

de praktijk te verkennen. Alle Nonna-bestuurders steunden in het AB de keus om snel met de gekozen opties op de zes verschillende locaties van start te gaan.

Gedreven projectleiders

Op sommige projecten waren al projectleiders actief en zij vormden een belangrijke aanjager voor het verder ontwikkelen van de projecten.

Omgevingsverwachtingen

Op bijeenkomsten van onder meer de Taskforce Wonen en zorg kwamen diverse mogelijke ideeën op, waar ook partnerorganisaties als gemeenten, welzijn, woningbouwcorporaties en bewonersorganisaties steun voor uitspraken. De omgeving van de Nonna-partners vormde daarmee ook een drijvende kracht achter het ontstaan van de zes pilots.

Steunende en remmende condities: met quotes vanuit de praktijkvoering

Bij het beschouwen van de zes pilots komt (met allerlei nuances afhankelijk van een specifiek project) globaal het volgende typerende patroon in beeld (in volgorde van steunend naar remmend).

Het patroon kernachtig samengevat

De zes pilots kenden een stevige kern met drijvende krachten van bestuurders en projectleiders. Onder meer door koppelingen te maken met verschillende organisatiedoelstellingen maakten ze ruimte om te experimenteren en onderling te leren.

De programmatische ondersteuning was discontinu, zowel in financiering, coördinatie, als onderzoeksondersteuning en dat remde later in de uitvoering en realisatie.

Bewonerbetrokkenheid was een zoektocht in alle projecten, maar kreeg wel op diverse manieren gestalte voorbij de 'usual suspects' en in het vinden van vrijwilligers. Qua sturing en structurele betrokkenheid kwamen bewonersorganisaties (als Odensehuis) nog niet structureel aan boord in het Nonna-programma.

Systemische borging en verankering was verder beperkt. Dat behoeft uiteraard ook eerst concrete resultaten. Maar inzet, doorlooptijd en capaciteit

hiervoor waren te beperkt. De opgave blijft onverminderd groot om te komen tot verduurzaming en verbreding. Zoals onder meer blijkt bij de huizen van de wijk als Griffioen (of wijkontmoetingsplekken in het algemeen) en bewonersinitiatieven als het Odensehuis, waar structurele financiering het systemische kernobstakel is.

Deze condities worden hieronder nog wat nader toegelicht met quotes vanuit de praktijkvoering.

De drijvers van de proeftuinen

- Gedreven personen/projectleiders.
- Gecommitteerde en betrokken bestuurders: er is vertrouwen en waardering uitgesproken voor de stappen die gezet zijn door teamleiders en projectleden. Er is ook ruimte en tijd gegeven om te kunnen bewegen om stappen te kunnen zetten.
- Er was draagkracht vanuit de organisatie om te kunnen ontdekken, verbinden en te ontwikkelen.
- Een project-/teamleider die handelt vanuit de bedoeling en die vanuit intrinsieke motivatie de stappen en connecties maakt, zorgt voor beweging.
- Soms is de projectleider de enige die urgentie voelt om een onderwerp verder te brengen, maar die

voortdurende aandacht zorgt uiteindelijk wel voor vooruitgang.

Koppeling met verschillende organisatiedoelstellingen

- Integrale en domeinverbindende samenwerking: Zorg, welzijn en horeca werden succesvol geïntegreerd, wat leidde tot betere ondersteuning en efficiëntere processen.
- Innovatiebereidheid: partners stonden open voor experimenten en het ontwikkelen van nieuwe werkwijzen, zoals het gezamenlijk opstellen van roosters en activiteiten.
- Communitybuilding: de ontmoetingsruimte en activiteiten versterkten de sociale cohesie, verminderden eenzaamheid en stimuleerden participatie.
- Efficiënt gebruik van middelen: door focus op welzijn en vrijwilligers werd de professionele zorginzet sterk verminderd (bijvoorbeeld 110 uur per week).
- Toegankelijkheid: het project hanteert een inclusieve aanpak, waarbij bewoners ongeacht hun zorgindicatie passende ondersteuning ontvangen.

Ruimte om te experimenteren en onderling te leren

- Leren door experimenteren: praktijkexperimenten, zoals de kerstmarkt, bevorderden samenwerking en innovatie tussen partners.
- Leren van elkaar (projecten en projectleiders): onderling leren, successen en worstelingen delen.

- Contact met de projectleiders van andere proeftuinen geeft enerzijds de mogelijkheid tot klankborden en inspiratie, anderzijds geeft het een gevoel van gemeenschappelijkheid. Als projectleider binnen een proeftuin ben je toch wat alleen met een bepaald onderwerp bezig. Het helpt dan als je een stuk gezamenlijkheid ervaart.
- Hulp vragen waar nodig, het organiseren van sparringsmomenten met andere projectleiders ook buiten de geplande momenten), benoemen en bespreekbaar maken in projectleidersoverleg (proeftuinen).
- Het kunnen terugvallen op expertise die wij als compacte organisatie niet hebben, maar wel beschikbaar is in het Nonna-netwerk.

Programmatistische ondersteuning

- De begrotingscyclus was rommelig en onduidelijk. Er zijn op voorhand subsidieaanvragen goedgekeurd, waarbij (lijkt het) niet per se vooraf heel duidelijke kaders waren voor wat wel en niet goedgekeurd zou worden aan inzet van middelen (waarvoor wel en waarvoor niet o.a.) noch inhoudelijk heel kritisch gekeken is naar de (hoogte van de) aanvragen.
- In 2023 was er een project- (of programma?)-coördinator die de proeftuinen samenbracht, zorgde voor afstemming onderling en zeer goed zorgde voor sturing t.a.v. rapportages, evaluaties, het opleveren van concrete producten. Bovendien was zij in staat om individuele projectleiders in contact te brengen met anderen voor expertise of

inspiratie en verhoogde daarmee de kwaliteit van de werkzaamheden. Dit is als zeer prettig ervaren, en ook bij tijd en wijle de noodzakelijke stok achter de deur voor het rapporteren richting Netwerk Nonna.

Continuïteit en onderzoeksonderbouwing van de projecten

- Planvorming: gericht maar flexibel, schommelingen in budgetten, aansturen, bemensen.
- Afhankelijkheid van individuen: het succes leunt sterk op enkele gedreven personen, wat wel risico's meebrengt bij personeelwisselingen.
- Stabiliteit belangrijk om te bouwen: wisselingen in werk- en projectgroep, onrust in koers en begroting gaven 'kruim' en vroegen tijd en energie die anders besteed had kunnen worden.
- Onderzoek onvoldoende gekoppeld aan de projectwensen.
- Onduidelijkheid over doel van het onderzoek door de HAN vooraf en gebrek aan draagvlak voor dit onderzoek bij de bestuurders maakten het onderzoek minder effectief dan had gekund.

Burgerbetrokkenheid

- Beperkte burgerzeggenschap: hoewel bewoners participeren, is hun formele invloed op de besluitvorming nog onvoldoende uitgewerkt.
- Onvoldoende vrijwilligers: de groei van deelnemers vraagt om een grotere groep vrijwilligers, wat een blijvende (maatschappelijke) uitdaging vormt.

- Odensehuis onvoldoende ingebed in het programma.
- Het Odensehuis heeft ontzettend hard gewerkt om het belang van samenwerking met het burgerinitiatief en VVT aan te geven, steeds het Netwerk Nonna overal te benoemen en erbij te betrekken zowel lokaal, regionaal als landelijk om kennis te delen. Maar het ging binnen Nonna om de 13 zorgorganisaties.

Systemische borging

- Financiële onzekerheid: gebrek aan structurele, domeinoverstijgende financiering maakt het moeilijk om initiatieven duurzaam te borgen.
- Complexiteit van de financiering: het ontbreken van domeinoverstijgende financiering beperkte de mogelijkheden om structurele kosten te dekken en initiatieven op te schalen.
- Regelgeving als obstakel: verschillen in Wmo- en Wlz-regels zorgen voor complexe uitvoeringsproblemen, zoals financiering van hulpmiddelen.
- Schotten in systemen: versnipperde IT- en rapportagesystemen tussen organisaties maken gegevensdeling en samenwerking onnodig ingewikkeld.

Geboekte resultaten: successen per proeftuin

In de geschetste context leverden de zes pilots een baaierd aan resultaten op, onder meer qua:

- Realisatie van de concrete projecten.
- Impactvolle instrumenten.
- Uitbreiding en diversificatie in contacten en netwerken.
- Waardevolle inzichten en lessen voor vervolg.

Realisatie van de concrete projecten

Alle pilots hebben concrete resultaten opgeleverd. De uitgebreide resultaten zijn terug te vinden op de [website van Nonna](#). Ook per project zijn de resultaten terug te vinden alsmede de diverse instrumenten en hulpmiddelen die voor de uitvoering van de projecten zijn ontwikkeld.

In het schema op p.16 zijn de kernresultaten per project vermeld.

Door deze concrete resultaten ontstond er veelal ook impact op allerlei betrokken personen en partijen. Hieronder ter typerende illustratie de impact zoals ontstaan in en rond locatie Griffioen.

- Bewoners en omwonenden: ervaren een verbeterde kwaliteit van leven door activiteiten zoals bewegen en sociale ontmoetingen, wat bijdraagt aan langer zelfstandig wonen en sterkere sociale cohesie.
- Dierbaren en mantelzorgers: worden ontlast dankzij het brede zorg- en welzijnsaanbod, waardoor zij beter in balans blijven.
- Professionals en interne organisaties: werkten efficiënter dankzij ontschot samenwerken, wat leidde tot besparingen en een grotere trots op hun werk.
- Managers en netwerkpartners: profiteren van de innovatieve samenwerking, gedeelde doelen en een geïntegreerde aanpak die kostenbesparend werkt en meerwaarde biedt voor alle betrokkenen.

Goed wonen - thema's	Pilots/locaties	Resultaten per pilot
Maatschappelijke dialoog	Faciliteit/Nonna communicatie	• Dialoog bijeenkomsten bewonerswensen (n.a.v. toneelstukken PowWow en Mag ik je kussen?). • Vervolgacties bij locatieontwikkelingen (in regio Maas en Waal en in Vlierestraat).
Gemeenschapskracht (bewonersinitiatief)	Odensehuis	• Professionalisering Odensehuis, beleidsstuk en onderbouwing voor duurzame financiering (maatschappelijke businesscase). • Opschaling concept naar andere regio's. • Domotica.
Wijk infrastructuur	Griffioen	• Duurzaam businessmodel voor MFA's (ontmoetingsplek/huizen van de wijk). • Opschaling concept naar andere wijken. • Domotica
Vitale wijken	Dekkerswald	• Sociale infrastructuur, buurtraad, inzet van serre/kapel (als maatschappelijk vastgoed).
	St. Barbara/zMW	• Verkenning zorgzame buurt, nieuw vastgoed inwoners.
	Vlierestraat	• 24 appartementen VPT met gemeenschapsruimte(n). • Domotica.
Transformatie verpleeghuizen	Lindenholt/Agnetenhof	• Ontwikkelen van nieuwbouwlocatie V&V en tegelijkertijd een goede buur worden (met bewonersraad, wijknetwerk, wijk participatie).
Thuis technologie	Drie projecten	• Verkennen mogelijkheden van domotica

Naast de concrete resultaten en de impact op betrokkenen zijn er ook nog enkele andere opmerkelijke successen te noemen.

- De kwartiermaker van Dekkerswald werd aanvankelijk vanuit ZZG en het Nonna-programma gefinancierd. Deze financiering zal worden voortgezet door de gemeente Berg en Dal. Het Nonna-initiatief heeft daarmee gezorgd voor een verbreding van het eigenaarschap en een basis voor voortzetting.
- De verkenning van de verbouw van een verouderde verpleeghuislocatie van zorggroep Maas & Waal (zMW) in Beneden-Leeuwen toonde de onhaalbaarheid daarvan aan. Maar dit proces leidde wel tot een nieuw plan om te komen tot een zorgzame wijk op deze locatie, waarvoor inmiddels een intentieverklaring is getekend door zMW, de gemeente West Maas en Waal en woonstichting De Kernen. Ook de planning en uitvoering daarvoor zijn inmiddels gestart.
- De activiteiten rond de Maatschappelijke dialoog leidden tot contacten met de Gemeente Nijmegen en dit resulteerde in vervolgacties rond onder meer de Gemeentelijke Woonzorgvisie, een inspiratiesessie met gemeenteraadsleden en een afstemmingsbijeenkomst met een twintigtal Nijmeegse actoren om de communicatie rond ouderen en ouder worden in de gemeente te stroomlijnen en beter af te stemmen.

Instrumenten

In de verschillende pilots zijn uiteenlopende instrumenten ontwikkeld die ook elders voor Nonna-partners bruikbaar zijn. Voorbeelden lopen uiteen van praktische hulpmiddelen voor het organiseren van bijeenkomsten tot strategische tools.

Een voorbeeld van een strategische tool zijn de zogenoemde maatschappelijke businesscases (MBC). De maatschappelijke businesscases die zijn ontwikkeld voor onder meer Griffioen en het Odensehuis krijgen een vervolg. Enerzijds spelen ze een rol in het verkrijgen van structurele financiering voor deze organisaties. Anderzijds zullen ze breder worden gebruikt door het Odensehuis ten behoeve van Odensehuizen elders in Nederland en door Griffioen als voorbeeld in de landelijke coalitievorming rond ontmoetingsplekken.

Relaties

Ieder van de projecten verbreedde zijn relatienetwerken met lokale partners, waaronder bewonersorganisaties en initiatieven. Maar ook naar andere netwerken en regio's.

Inzichten en lessen

De vele lessen die in de zes pilots zijn opgedaan, dragen verder bij aan het ontstaan van een kennisbasis binnen Nonna ('body of knowledge'). In het volgende hoofdstuk worden deze kernlessen beschreven.

Praktijklessen voor succesvolle aanpak: in 10 thema's

De projectleiders hebben ervaren dat het werken aan gemeenschapskracht vanuit V&V-organisaties complexe trajecten zijn en in veel gevallen nog pionieren betekent. De volgende praktijklessen deden de projectleiders op (met steeds tussen aanhalingstekens quotes van de projectleiders van de verschillende pilots).

Investeer in externe relaties

- Opbouwen van relaties. "Informeel activiteiten, zoals borrels en gezamenlijke scholing, versterkten onderling vertrouwen. De kerstmarkt bracht medewerkers en organisaties samen in een experiment waarbij middelen en ideeën werden gecombineerd, wat leidde tot een versterkt wij-gevoel." (Griffioen)
- "Communiceer helder naar alle partijen ook al is het een burgerinitiatief..." (Odensehuis)
- "Zorg voor een goede fundering. Zorg dat je tijd investeert in juiste en blijvende verbindingen. Daar zijn soms meerdere koppen koffie en ontmoetingen voor nodig. Leer elkaar kennen. Wees nieuwsgierig naar wat de ander doet en waar de ander werkt. Op die manier komen ideeën van de grond." (Agnetenhof)
- Sterke partnerschappen. "Samenwerking met woningstichting De Kernen en welzijnsorganisaties legt een stevige basis voor verdere ontwikkeling." (West Maas en Waal).
- Betrokkenheid is cruciaal. "Relaties en vertrouwen zijn essentieel voor langdurig succes. Zorg voor betrokkenheid van zoveel mogelijk partijen die een rol hebben in zowel bouwen als het gehele sociale en zorgdomein. Projecten als het realiseren van een zorgzame buurt hebben raakvlakken met al deze partijen, en draagvlak is cruciaal voor het uiteindelijke slagen van een project." (West Maas en Waal)
- "Neem in de samenwerking met andere partijen de tijd om elkaar goed te kennen en te begrijpen. De wereld van bouwen (woningbouwcorporatie en aannemer) is anders dan zorg. In het traject hebben we twee sessies gehad onder leiding van twee professionals van Hevo-Fame die de werelden van de corporatie en zorg bij elkaar konden brengen." (Vlierestraat)

Betrek bewoners intensief en van begin af aan

- "Bewoners zijn de kern van een zorgzame buurt. Organiseer bijeenkomsten en luister actief naar

hun wensen en behoeften. En focus op samenwerking met vrijwilligers. Zij zijn essentieel voor sociale cohesie. Stimuleer hun betrokkenheid door concrete rollen en taken te geven." (West Maas en Waal)

- "Zet in op directe bewonersbelangen als: versterken van de sociale infrastructuur voor jonge mensen met dementie, zorgpreventie, ontwikkelen van eigentijdse respijtzorg, talentontwikkeling/ re-integratieprojecten." (Odensehuis)

Werk aan een gedeelde visie

- "Investeren in relaties en gedeelde ambitie is cruciaal. En een gedeelde visie motiveert partners, maar moet voortdurend besproken en afgestemd worden. Transparantie over doelen en belangen voorkomt misverstanden en vergroot commitment. Een duidelijke gezamenlijke missie (zoals langer thuis wonen en positieve gezondheid) gaf richting en focus. De ambitie werd regelmatig besproken en bijgesteld, zoals in het kader van de herijking in 2024." (Griffioen).
- "Zorg ervoor dat alle neuzen dezelfde kant uit staan en hou je aan die koers." (Dekkerswald).
- "De start van een project moet helder en duidelijk zijn. Zeg wat er verwacht wordt en hou je aan de afspraken." (Odensehuis).
- "Zorg ervoor dat binnen het netwerk men allen dezelfde ambities en doelstelling heeft en zich committeert aan de afspraken die men gezamenlijk maakt. Vaar je niet dezelfde koers, dan raak je elkaar kwijt." (Agnetenhof).

- "Waardevolle analyses: Zelfs besluiten om iets niet te doen leveren inzichten op die toekomstige projecten versterken." (West Maas en Waal).
- "Goed voorbereiden en indrukken opdoen: extern oriënteren, goed luisteren, start met een goede visie, open houding." (Vlierestraat)

Organiseer de samenwerking

- "Zorg voor duidelijke governance. Stel vooraf vast hoe de aansturing en verantwoording zijn georganiseerd en communiceer eventuele wijzigingen hierin helder." (West Maas en Waal)
- "Het gebruik van heldere governancestructuren, zoals de gemeenschapsraad en teamcoaches, zorgde voor overzicht en coördinatie. Bijvoorbeeld: Twee teamcoaches namen de dagelijkse leiding, wat de operationele samenwerking verbeterde." (Griffioen)

Richt de processen in

- "Praktische flexibiliteit in processen maakte experimenteren mogelijk. Bijvoorbeeld: Gedeelde roosters en afspraken tussen ZZG en Sterker maakten integrale dagbesteding haalbaar." (Griffioen)

Houd ruimte voor flexibiliteit

- "Starten en mogelijkheid behouden om je plan aan te passen: Wanneer je start met het project, kun je soms pas uitzoeken wat er écht mogelijk is. Je kunt van tevoren niet alles uitdenken. Je moet soms gewoon starten met uitzoeken om vooruit te

kunnen komen. Houd doelstellingen op hoofdlijnen en sta open voor wijzigingen in tijdsplanning, financiering of activiteiten. De praktijk kan afwijken van eerdere aannames. Plannen moeten dynamisch zijn om aanpassingen mogelijk te maken.” (West Maas en Waal)

- “We hebben bij OBG niet gewerkt met een uitgewerkt plan met mijlpalen om dan vervolgens ‘blauw’ de planning te volgen. Op basis van vertrouwen, periodiek overleg (‘weekstart’) en een organische benadering met betrokken professionals hebben we dit gerealiseerd.” (Vlierestraat)

Gebruik wat zich aandient

- “Denk groot, maar zet steeds kleine stappen en bouw voort op wat er al is. Wees bescheiden en sluit aan bij wat er is, wat er leeft. Put uit de kwaliteiten die er al zijn in een wijk en bekrachtig die. We zijn niet het belangrijkste, de sociale basis is dat.” (Dekkerswald)
- “Er gebeuren al heel goede dingen: In Dreumel gebeurt al heel veel op het gebied van omkijken naar elkaar en zorgzame buurt. En start waar mogelijk met kleine stappen: begin met eenvoudige, concrete acties die snel zichtbaar resultaat opleveren, zoals een buurtbijeenkomst of een voorstelling. Dit kan betrokkenheid en enthousiasme vergroten.” (West Maas en Waal)
- Soms gaat het om toevallige ontmoetingen: Het realiseren van een minizorgzame buurt binnen appartementencomplex Rozenstaete was vooral een toevallige ontmoeting op een feest tussen

projectleider en een dorpsgenoot. Wanneer je mensen bij elkaar brengt, en er enthousiasme is voor het onderwerp, is er niet eens per se iets formeels nodig. Soms ontstaan er vanuit het niets mooie dingen.” (West Maas en Waal)

Maak meerwaarde voortdurend zichtbaar

- “Ontschot samenwerken levert meerwaarde op. Door zorg, welzijn, sport en horeca te combineren, ontstaan efficiëntere processen en meer toegankelijke ondersteuning. Dit vermindert zorgkosten en versterkt de gemeenschap. In Griffioen leidde samenwerking tot een reductie van 110 uur zorg per week, door welzijnstaken te integreren en bewoners eerder actief bij de gemeenschap te betrekken.” (Griffioen)
- “Communitybuilding versterkt zelfredzaamheid. Een centrale plek met laagdrempelige activiteiten vergroot de zelfstandigheid van bewoners, versterkt sociale banden en vermindert eenzaamheid. Voorbeeld: Het sportprogramma in Griffioen groeide van één naar vier groepen per week, waardoor bewoners hun mobiliteit verbeterden en langer zelfstandig konden blijven.” (Griffioen)
- “Houd de leermeerwaarde bij. Leer van resultaten, ook als doelen niet worden bereikt. Gebruik analyses van wat niet werkt om toekomstige plannen sterker te maken. Zelfs besluiten om iets niet te doen leveren waardevolle inzichten op.” (West Maas en Waal)

Ken en doe recht aan belangen van betrokken partijen

- "Transparantie over belangen leidde tot wederkerigheid en meer betrokkenheid. Bijvoorbeeld: het toewijzen van financiële bijdragen aan evenementen op basis van gebruik." (Griffioen)
- Stimuleer eigenaarschap en betrokkenheid: creëer eigenaarschap bij betrokkenen door hen actief te betrekken bij plannen en uitvoering. Zorg dat iedereen zich verantwoordelijk voelt voor het project." (West Maas en Waal)

Investeer in het bouwen van zorgzame gemeenschappen

- "Communitybuilding, wijkontwikkeling, gemeenschapsvorming, welke naam je er ook aan geeft, is een vak." (Dekkerswald)
- "Investeren loont. Soms moet je meer investeren aan de voorkant (0de en 1ste lijn/sociaal domein), om vervolgens de vruchten te kunnen plukken in de 2^e lijn/zorgdomein" (Agnetenhof)
- "Zorg voor een verbindende coördinator. Een coördinator die overzicht houdt, partijen verbindt en zorgt voor evaluaties en rapportages, kan de voortgang en samenwerking enorm bevorderen." (West Maas en Waal)
- "Nieuwe samenwerkingspartners leren kennen. Het onderlinge contact met de Proeftuinprojectleiders. We wisten elkaar goed te vinden indien nodig en er was onderling vertrouwen. Bezoek van de Proeftuinen, sfeer proeven op locatie, mee kunnen

denken binnen de mogelijkheden. De ontwikkeling en kennisdeling van de proeftuinen. De successen en worstelingen delen." (Odensehuis)

Werk aan een bewuste en zorgvuldige positionering

De tussentijdse bevindingen van het HAN-participatieonderzoek leverden de volgende bevindingen op voor de positionering.

Participatief ActieOnderzoek (PAO), 28 februari 2024

HAN-onderzoek: Betekenisvol oud worden in de regio, Hst 4.5, p.35 overall eindconclusies

Het PAO betrof in het jaar 2023 een verkennend onderzoek in vijf proeftuinen binnen het team Goed Wonen van Netwerk Nonna. Het PAO was erop gericht om inzicht te krijgen in kansen, mogelijkheden en factoren van invloed op het gehele proces richting betekenisvol oud worden in de wijk. In alle deelnemende proeftuinen zijn bewegingen gemaakt richting meer focus en prioritering op inhoud en het aangaan van relaties ten behoeve van het oplossen van het geldende vraagstuk. De diversiteit in beweging was groot. Overkoepelend over de proeftuinen heen hebben de ontwikkelingen geresulteerd in enkele geleerde lessen, die gerelateerd zijn aan het nastreven van een gelijkwaardige samenwerking met andere partijen bij het oplossen van complexe vraagstukken en het komen tot community building. De lessen gaan over het komen tot een gezamenlijke ambitie, het vertellen van het eerlijke verhaal en het vertrouwen in het zelfsturend vermogen van een groep actieve, gemandateerde mensen. Tevens worden zorgorganisaties uitgenodigd om te faciliteren in de community-upbeweging, liever dan sturend te acteren met inwoners als betrokkenen. Een passende positionering van zorgorganisaties inclusief bijbehorende wijze van samenwerken in een netwerkstructuur is van wezenlijk belang in de potentiële ontwikkeling richting zorgzame buurten en community building. Middels een bewuste en zorgvuldige positionering kunnen zorgorganisaties optimaal bijdragen aan toekomstig betekenisvol oud worden in de wijk.

Inzichten:

in verdergaande mogelijkheden voor het bouwen van gemeenschappen

V&V-organisaties hebben veel hulpbronnen in huis

Uit de eerste fase van Goed wonen blijkt dat de V&V-organisaties een betekenisvolle bijdrage kunnen leveren aan de bredere maatschappelijke transitie rond ouder worden. De Nonna-organisaties zijn expertorganisaties op het gebied van zorg voor ouderen. Zij beschikken qua ouder worden over verschillende hulpbronnen ('assets') zoals: menskracht, expertise, informatie/data, gebouwen, gemeenschappelijke voorzieningen en hulpmiddelen, alsmede een solide positie, goede reputatie en legio relevante maatschappelijke contacten en netwerken.

Deze worden nu vooral 'intramuraal' ingezet. Er bestaan echter veel mogelijkheden om ze ook meer buiten de muren van de instellingen (d.w.z. extramuraal in 'de leefwereld in de maatschappij') te gaan inzetten: in wijken en buurten.

De zes Nonna-proeftuinen en alle ontwikkelingen daaromheen hebben laten zien dat V&V-organisaties hierin een belangrijke rol kunnen spelen.

De volgende mogelijkheden voor V&V-organisaties zijn daardoor duidelijker geworden.

Regionale en lokale visieontwikkeling rond ouder worden

Voor het thema Goed wonen voelen alle Nonna-partners zich verantwoordelijk. Ook al is het voor sommige relatief nieuw dat zij zich ook gaan richten op ouderen die nog thuis wonen. Nonna kan vanuit haar expertise rond ouder worden en ouderenzorg actief bijdragen aan het ontwikkelen van nieuwe toekomstbeelden voor het thema *Wonen met gemeenschapskracht*, wat in de kern de opgave is voor de aandachtsgroep ouderen.

De Nonna-partners kunnen hun visie, expertise en verbeeldingskracht inzetten op diverse niveaus (regionaal, lokaal, wijken). Voorbeelden zijn onder meer de bijdragen van Nonna-partners aan:

- Een bovenregionale en duurzame woonvisie voor de zogenoemde 'groene metropool' die de regio's Nijmegen en Arnhem omvat.
- Gemeentelijke woonzorgvisies: de gemeenten in de regio Nijmegen en ook elders in het land hebben de verplichting om gemeentelijke woonzorgvisies op te stellen. De Nonna-partners kunnen hierbij steeds speciale inbreng geven voor de aandachtsgroep ouderen en doen dit ook al op diverse plaatsen.

Integrale locatieontwikkeling gericht op het bouwen van gemeenschappen

Nonna-partners kunnen de beweging naar wonen met gemeenschapskracht in gang helpen zetten. Voor alle wijken waar Nonna actief is, kan zij werk maken van toekomstbeelden die de opgaven, knelpunten en sterke punten en talenten van een wijk weerspiegelen. Nonna wil hieraan werken vanuit een maatschappelijke compleet perspectief, wat betekent dat alle relevante partijen uit die wijk hierbij moeten worden betrokken (zoals gemeenten, bewoners, corporaties, welzijns- en zorgorganisaties). De ouder wordende mens is hierbij de spil waar het om draait in het komen tot wonen met gemeenschapskracht.

Het gaat in de kern om het bouwen van gemeenschappen, wat – zo leert Dekkerswald –al begint voor het bouwen met stenen.

Enkele bewegingen naar wonen met gemeenschapskracht

Thema	Van	Naar
Paradigma	Residentieel wonen	Wonen met zorg in de wijk
Wijken	Uniformiteit	Diversiteit (in functies en bewoners)
Woningen	Levensfase standaardisering	Levensloopvriendelijke ontwerpen
Instellingen	Grootschalige clustering	Kleinschalige clustering
Samenstelling	Monogenerationele buurten	Grijs en groen door elkaar
Gemeenschap	Gescheiden leefwerelden	Gezamenlijke ontmoetingsplekken

Aanjagen en voeren van de maatschappelijke dialoog

De ongemakkelijke boodschap van de effecten van vergrijzing – de zoals de verschraving van de professionele zorg en de tekorten op allerlei faciliteiten en passende huisvesting, wordt nog maar beperkt en één dimensionaal geagendeerd (silodenken). Daarom is het bewustzijn van de burger en van betrokken sectoren in het algemeen laag, zowel als het gaat over de noodzaak als over de mogelijkheden om je tijdig voor te bereiden op goed ouder worden. De landelijke politiek, de overheid, de zorgverzekeraars en individuele zorgorganisaties zijn beducht voor het expliciet en ondubbelzinnig vertellen over de maatschappelijke problemen rond vergrijzing. Terwijl die zich nu al manifesteren en in de toekomst – bij ongewijzigd beleid en een voortdurende maatschappelijke inertie – nog verder zullen groeien. De individuele V&V-organisaties worden gezien als probleemeigenaar (wachtlijsten wegwerken!) en degene die tot adequate oplossingen (goede zorg leveren!) moeten komen. Terwijl de werkelijke structurele oplossingen bij uitstek liggen bij de burgers en de verschillende betrokken sectoren zelf. Alleen samen kunnen we het langer wonen in de eigen omgeving mogelijk maken. Dit vraagt ook een ander samenspel tussen professionele en informele zorg.

Een netwerk als Nonna kan als 'wakkermaker' een aanjaagrol vervullen in de maatschappelijke dialoog over ouder worden. Iets wat de mogelijkheden van de individuele Nonna-organisaties overstijgt.

Nonna heeft hierin al een actieve rol gespeeld (met toneelstukken, locatiedialogen, podcasts, etc.) gericht op beeld(om)vorming rond ouder worden, bewustwording van de urgentie én van de mogelijkheden om tot nieuwe oplossingen te komen en de activatie van individuen en organisaties.

Tallose partijen zijn op hun eigen domein en voor hun eigen specifieke doelgroepen zeer actief naar en met ouderen. Maar wat nog ontbreekt is een zekere samenhang, continuïteit en intensiteit. Daarvoor heeft Nonna onder meer met Nijmeegse partners afstemmingsbijeenkomsten georganiseerd. Met als insteek:

- Voorbereiding op ouder worden: burgers nemen eigenaarschap om langer in hun eigen omgeving te kunnen blijven wonen (preventie, netwerkvorming, communitybuilding).
- Verwachtingsmanagement: burgers weten wat zij mogen verwachten van ouderenzorgorganisaties en wat niet (meer).

Ontwikkelen van nieuwe concepten wonen met gemeenschapszorg

- Het ontwikkelen van nieuwe concepten gepositioneerd tussen thuis en verpleeghuis zoals beschut wonen (onder andere al door de ZZG zorggroep).
- Het bouwen van zorggeschikte woningen en het leveren van Wlz-zorg thuis (pakketten van VPT/MPT).

- Wonen met gemeenschapszorg met ook ontmoetingsruimten voor bewoners en mensen uit de wijk, technologische ondersteuning en waar nodig ondersteuning voor specialistische zorg.

Opbouwen van een sociale infrastructuur voor langer thuis wonen

- Het verbinden van de lokale infrastructuur voor zorg, wonen en welzijn, door onder meer voorzorgcirkels en sociaal arrangeren, en welzijn op recept.
- Wijkverpleegkundigen die een regiefunctie nemen voor de zorg en ondersteuning van ouderen met een hulpvraag.
- Het ontwikkelen van zorgteams van de toekomst met steeds een mix van beroepskrachten en naastenkrachten (mantelzorgers en vrijwilligers).
- Het domeinverbindend werken met andere professionals via de samenwerkwijze, waarbij de bewoners (individueel en collectief) centraal staan en de verschillende typen professionals niet concurrerend maar juist domeinverbindend samenwerken.

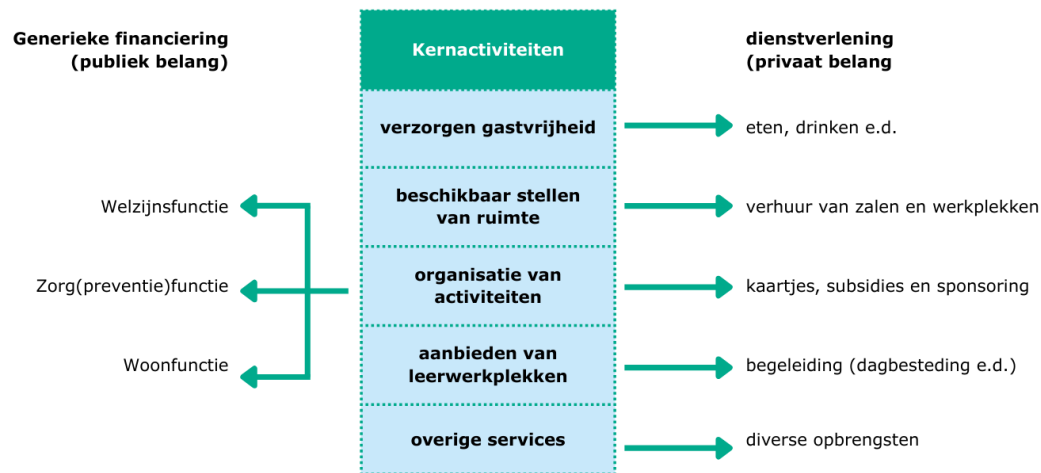
Gericht investeren in gemeenschapskracht en kerninterventies als ontmoetingsplekken

- Om de gemeenschapskracht een impuls te geven zijn publiek toegankelijke locaties en grenswerkers nodig. Locaties waar (oudere) wijkbewoners elkaar drempelloos kunnen ontmoeten en waar het bruist van aantrekkelijke activiteiten (huizen van de

wijk/ontmoetingsplekken/Multifunctionele Accommodaties), waar buurtverbinders actief de verbindingen bevorderen tussen bewoners onderling en met beroepskrachten die in de wijk actief zijn.

- Het ontwikkelen van nieuwe gemeenschapskrachtconcepten en financieringsmodellen.

Financieringsmodel voor ontmoetingsplekken

(bron: Marc van Leent, bijzondere plekken)

Daadwerkelijk ondersteunen van bewonersinitiatieven

Er is een nieuw samenspel nodig tussen professionele (beroeps)krachten en bewoners. In zorgteams van de toekomst zal naastenkracht (vrijwilligers en mantelzorgers) en gemeenschapskracht een steeds

grotere rol gaan spelen. Om deze ontwikkelingen te steunen kunnen de V&V-organisaties proactief en wederkerig bewoners(initiatieven) steunen.

- Het ondersteunen van naastenkracht (vrijwilligers/mantelzorgers) met onder meer informatie, training & opleiding, ondersteuning, voorzieningen, en geschikte condities.
- Het actief ondersteunen van bewonersinitiatieven op de locaties (huiskamers van de wijk), het beschikbaar stellen van voorzieningen en faciliteiten, het ondersteunen van gezamenlijke activiteiten.
- Het ondersteunen van bewonersinitiatieven in de wijk: sponsoring, beschikbaar stellen van eigen V&V-medewerkers voor een percentage (5%) van hun werktijd voor gemeenschapskracht en naastenkracht.
- Het professioneel ondersteunen van bewonersinitiatieven zoals de Odensehuizen – waar gewenst – met 'hosting', planning, management, professionalisering, financiering, financieel management. Adoptie van bewonersinitiatieven zou een mogelijkheid kunnen zijn voor het creëren van een financieringstitel door financiers als gemeenten, zorgkantoren en -verzekeraars.

Additionele functies voor verpleeghuislocaties

Bij maatschappelijke renovatie & nieuwbouw het doorbreken van de monofunctionaliteit en het op zichzelf staan van V&V-huizen: waar mogelijk ontwikkelen van bredere gemeenschapsfuncties en

zoeken naar multifunctionele samenwerking met domeinen als cultuur, onderwijs, kinderopvang, horeca, winkels, duurzaamheid. Een herpositionering: geen pseudoziekenhuizen aan de rand, maar eerder levenskunstacademies in het hart van de samenleving. Waar we als samenleving groeien in wijsheid over leven en sterven en waar bewoners betekenisvol ouder kunnen worden.

Beïnvloeden van gemeenten en zorgfinanciers gericht op faciliterende systemische condities en passende financiering.

Diverse interventies die bijdragen aan het voorkomen of verminderen van zorg, worden momenteel niet vergoed vanuit de zorgfinanciering. Een actieve opstelling van V&V is nodig om geleidelijk aan tot faciliterende systemische condities en financiering te komen.

- Werken aan maatschappelijke businesscases (MBC's) die goede interventies qua maatschappelijke kosten en baten onderbouwen.
- Actieve opstelling als Netwerk Nonna in landelijke lobby en beleidsbeïnvloeding op dossiers die systemische aanpassingen vragen bij beleidsmakers, ook via de eigen branche- en beroepsorganisaties.

- In de eigen regio inzetten op systeeminterventies via 'Communities of System Innovations' (COSI) waarbij gemeenten, zorgkantoren en zorgverzekeraars structureel mee gaan leren over wenselijke systemische aanpassingen.
- Aanjagen van en bijdragen aan landelijke bewegingen die systeemveranderingen in de zorg beogen, zoals de coalitie rond ontmoetingsplekken (Huizen van de wijk) en de initiatieven rond Sociaal arrangeren en buurtverbinders.

Al deze hier genoemde mogelijkheden voor vermaatschappelijking zijn veelal een verruiming van de huidige actiegebieden van V&V-organisaties. Hun impact zal groter zijn als ze in samenhang met elkaar worden ingezet. Vanwege de spreiding van kosten en risico's kunnen ze bij uitstek juist in een innovatienetwerk als Nonna worden ingezet, waarbij in een portfolio van transitietrajecten de deelnemers de projecten & kosten verdelen, de risico's spreiden en permanent van elkaar leren in leergemeenschappen ('comunities of practice').

Handvatten: voor het vervolg

Het verkennen van de verdere vermaatschappelijking van de V&V-sector vraagt een transitiekundige aanpak gericht op de langere termijn.

Met de ervaringen uit de pilotfase van het Nonna-programma Goed wonen, kunnen de volgende handvatten worden aangehouden voor het vervolg.

Concentreer de inspanningen op voorbeeldlocaties

Om tot daadwerkelijke veranderingen te komen is het nodig om tot radicaal vernieuwende voorbeeldlocaties te komen en om alle mogelijke nieuwe interventies (zie hoofdstuk Inzichten) te concentreren op een beperkt aantal locaties, bijvoorbeeld een voorbeeldlocatie in een kleinere kern en een voorbeeldlocatie in een (groot)stedelijk gebied. Waarbij wordt ingezet op integrale realisatie van maatschappelijke renovatie (wonen met gemeenschapskracht).

Door alle mogelijke genoemde vormen van innovaties en nieuwe actiegebieden hier te concentreren, ontstaat een daadwerkelijke voorbeeldlocatie van de toekomst, waarbij de verschillende typen interventies elkaar kunnen gaan versterken. Hiermee is elders in

Nederland al goede ervaring opgedaan (Zorggroep Limburg).

Voor het vervolg van Goed wonen is het noodzakelijk om tot concentratie en focus van onze inspanningen te komen, om ook als Nonna de schaarse menskracht, expertise en middelen voor doorbraken aan te wenden.

Zet in op integrale realisatie van maatschappelijke renovatie

Het thema 'maatschappelijke renovatie' kent in ieder geval drie pijlers, te weten:

- De transformatie van verpleeghuizen (met daarbij ook inzet op duurzaamheid).
- Geclusterde woonvormen (met daarbij ook inbreng via wijkvisies en locatieontwikkeling).
- Het versterken van gemeenschapskracht ('communitybuilding'), met daarbij ook een rol voor buurtverbinders, wijkinfrastructuur (ontmoetingsplekken) en sociaal arrangeren).

Ga op één of twee plekken in de regio aan de slag, met de bovenstaande drie pijlers.

- Bij de uitwerking van de pijler 'transformatie van verpleeghuizen' gaat het niet zozeer om het gebouwtechnische aspect, maar om de benodigde

personele samenstelling. De uitwerking van deze pijler is terug te vinden in het programma Fijn Werken, waar o.a. verder nagedacht wordt over het vormgeven van het Team van de toekomst (o.a. door de inzet van informele zorg, techniek en andersopgeleiden) in samenwerking met Waardigheid & trots voor de toekomst.

- Ga tegelijkertijd op deze voorbeeldlocaties na wat de vastgoedmogelijkheden zijn om geclusterd wonen optimaal te benutten c.q. aan te jagen. Waarbij optimaal aangesloten wordt bij de aanwezige sociale en zorginfrastructuur.
- Gecombineerd met de inzet van een buurtverbinder/sociaal arrangeur. Met als doel het netwerk van kwetsbare ouderen te versterken en de inzet van voorliggende voorzieningen, om zo (zwaardere) Wlz-zorg uit te stellen. Zorg voor structurele inzet en financiering van deze functie, in samenspel met gemeenten en welzijn.
- En werk ook aan de beschikbaarheid van Wlz-thuis(zorg), zodat het sociaal arrangement kan worden aangevuld met andere expertise wanneer het alleen niet meer afdoende is.

Werk in ieder van deze pijlers samen met anderen: met (partner)organisaties die actief zijn in de wijk (zoals welzijnsprofessionals, Zorgtrajectbegeleiders, wijkverpleging, huisartsen en woningcorporaties), wijkbewoners, en zorgvragers en hun naasten.

Samengevat: ga uit van de eigen locatie en verbinding met de wijk en werk vanuit de verpleeghuiskernfunctie

aan de eigen transformatie. Met oog voor de omliggende wijken, door bij te dragen aan het ontwikkelen van geclusterde woonvormen en het servicen (o.a. via VPT/MPT) en tevens door op diverse vernieuwende manieren bij te dragen aan het versterken van lokale gemeenschapskracht.

Zorg voor een langjarige programmatische ondersteuning

Richt een ondersteuningsfaciliteit in waar Nonna-partners een beroep op kunnen doen voor expertise-inzet op specifieke onderwerpen uit Goed wonen. De faciliteit bestaat uit een compacte groep experts én een digitale leergemeenschap. In de expertgroep komt in ieder geval een Aanjager Goed wonen die het gehele Nonna-netwerk voor meerdere jaren kan ondersteunen alsmede financiële expertise voor innovatieve vormen van financiering, voor het vinden en ontsluiten van innovatiefondsen en voor het opstellen van maatschappelijke businesscases (MBC's, zoals eerder opgesteld voor het Odensehuis en ontmoetingscentrum Griffioen). Onderdeel van deze ondersteuningsfaciliteit is een Nonna-leergemeenschap Goed wonen om de pilotervaringen en andere lessen in het gehele Nonna-netwerk met haar partners te delen. Nonna-projectleiders geven al aan graag andere Nonna-netwerkpartners te willen ondersteunen met hun expertise. Dit wordt gefaciliteerd door de Nonna-website en de Pluktuin.

Creëer een – ook digitale – lerende omgeving voor betrokken spelers

Richt een digitaal Nonna-leerplatform in als digitale backbone van de leergemeenschap, met een hulplijn voor iedereen uit het Nonna-netwerk die de geleerde lessen gaat implementeren. Maak dit dé vindplaats voor expertise, lessen, good practices uit de periode 2023/2024, hulpmiddelen, leergeschiedenissen, begeleiding, mensen en activiteiten rondom het thema Goed wonen, alsmede rond strategisch vastgoedbeheer. Maar ook voor de thema's Fijn Werken en Slim Samen.

Zoek voor deze leeromgeving aansluiting bij andere initiatieven zoals het kennisplatform ZorgSaamWonen, het netwerk NOEL en het IZA-programma.

Slotwoord: reiskoffer vol ervaringen

Uit deze Leergeschiedenis blijkt zonneklaar dat de Nonna-organisaties een betekenisvolle bijdrage kunnen leveren aan de brede maatschappelijke transitie rond ouder worden, en ook hoe ze dat kunnen doen. De Nonna-organisaties zijn expertorganisaties op het gebied van zorg voor ouderen.

Zij beschikken op het gebied van ouder worden over onder meer menskracht, expertise, informatie/data, gebouwen, gemeenschappelijke voorzieningen en hulpmiddelen, alsmede een solide positie, goede reputatie en legio relevante maatschappelijke contacten en netwerken.

Deze worden nu vooral 'intramuraal' aangewend. Deze Leergeschiedenis laat zien dat er vele mogelijkheden zijn om deze ook buiten de muren van de instellingen (oftewel extramuraal, in de 'leefwereld in de maatschappij') te gaan inzetten.

De Nonna-bestuurders willen en kunnen deze grote maatschappelijke opgave oppakken, met deze leergeschiedenis als reiskoffer vol ervaringen.

Mei 2025

Colofon:

Deze leergeschiedenis is opgesteld door het Nonna-programmateam: Yvonne Beckers, Martine Heerkens, Jord Neuteboom (analyse), Yvette Polman (redactie) en Sandra Nellen (vormgeving).

Belangrijke bijdragen werden gegeven door de Nonna-projectleiders Goed wonen:

- Inge van de Sande/Daniel Jackson: proeftuin Griffioen
- Loesan Peters: proeftuin Odensehuis
- Marjolein Reidsma: proeftuin West Maas en Waal
- Paul Mennink: proeftuin Vlierestraat
- Petra Kregting: proeftuin Dekkerswald
- Wendy Verbruggen: proeftuin Agnetenhof.

Vele andere personen en partijen in de regio Nijmegen deden en dachten mee!

Netwerk Nonna bestaat uit de volgende organisaties:

